

ANGVSTIA 29, 2025

ANGVSTIA

29

Revista
Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni

Editura ANGVSTIA
Sf. Gheorghe
2025

Redactor șef

ALEXANDRU POPA

Colegiu de redacție

COSMINA-MARCELA OLTEAN

DAN-LUCIAN BUZEA

Orice corespondență se va trimite pe adresa:
Please send any mail to the following address:

MUZEUL NAȚIONAL AL CARPAȚILOR RĂSĂRITENI

Sfântu Gheorghe, Str. Gábor Áron nr. 16

520008, jud. Covasna

Telefon/fax: +40 267 314139

e-mail: secretariat@mncr.ro

web: angvstia.mncr.ro

ISSN 2602 – 0653

ISSN-L 1454 – 8275

Cuprins – Table of Contents

STUDII ȘI CERCETĂRI DE ARHEOLOGIE (*Archaeological studies and researches*)

Dan-Lucian BUZEA, Marius-Mihai CIUTĂ, Dan ȘTEFAN, O reprezentare plastică, antropomorfă, descoperită în situl arheologic de la Arcuș – Platoul Târgului (Vásártető) – zona estică (jud. Covasna). *An anthropomorphic plastic representation discovered at the archaeological site of Arcuș – Platoul Târgului (Vásártető) – eastern area (Covasna County)* 9

PUSKÁS József, Dan-Lucian BUZEA, Alexandru POPA, Luca-Paul PUPEZĂ, Săpăturile arheologice preventive efectuate în situl Sfântu Gheorghe–Hosszú în anul 2025. *Rescue excavations at Sfântu Gheorghe–Hosszú site made in 2025* 31

Imola KELEMEN, Exploatarea resurselor animale la sfârșitul epocii bronzului. Studiul arheozoologic al materialului faunistic din așezarea Gáva de la Sfântu Gheorghe–Hosszú (jud. Covasna). *Exploitation of animal resources at the end of the Bronze Age. Archaeozoological study of the faunal material from the Gáva settlement at Sfântu Gheorghe–Hosszú (Covasna County)* 47

Luca-Paul PUPEZĂ, Dan-Lucian BUZEA, Accesul în Cetatea Zânelor de la Covasna. Câteva ipoteze. *Access to the Fairies Fortress from Covasna. Some hypotheses* 57

Dan ȘTEFAN, Arheometalurgia fierului în Depresiunile din sud-estul Transilvaniei: analiza distribuției spațiale și unele contribuții analitice. *Iron Archaeometallurgy in Southeastern Transylvania: Spatial Patterns and Preliminary Analytical Insights* 77

Ovidiu ȚENȚEA, Alexandru POPA, Cumidava–Râșnov. Raport preliminar al cercetărilor geofizice recente din castru și așezarea civilă. *Cumidava–Râșnov. Preliminary Report on the Recent Geophysical Investigations in the Fort and Civil Settlement* 95

VISY Zsolt, The Archaeological Excavation in the Military Bath of the Castellum of Inlăceni/Énlaka in 2025. *Cercetări arheologice în baia militară a castrului de la Inlăceni/Énlaka în 2025* 109

STUDII DE ETNOGRAFIE (*Studies in Ethnography*)

Tatiana SCURTU, Portul popular românesc din Trei Scaune în secolele XVIII–XIX *The Romanian Traditional Costume of Three Seats in the 18th–19th Centuries* 121

BARTÓK Iuliana Elisabeta, Ghețăriile de la Castelul Mikó din satul Olteni, com. Bodoc, jud. Covasna *The ice houses at Mikó Castle in Olteni village, Bodoc commune, Covasna County* 127

RECENZIE (*Book review*)

Alexandru POPA, Recenzie la Alina Streinu – Vase antice de sticlă din Colecția „Maria și Dr. George Severeanu”, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște 2019” – ISBN 9786065374478. *Review*

of Alina Streinu – Ancient Glass Vessels from the “Maria and Dr. George Severeanu” Collection, Cetatea de Scaun Publishing House, Târgoviște, 2019 – ISBN 9786065374478 153

CRONICA ACTIVITĂȚILOR MUZEULUI (*Activity report of the museum*)

Cosmina-Marcela OLTEAN, Cristina-Ioana FELEA-BAUBEC, *Cronica activității Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni pentru anul 2024. The National Museum of Eastern Carpathians Activity Report on 2024 159*

Studii și cercetări de arheologie

Archaeological studies and researches

**O reprezentare plastică, antropomorfă, descoperită
în situl arheologic de la Arcuș – Platoul Târgului (Vásártető)
– zona estică (jud. Covasna)**

***An anthropomorphic plastic representation discovered
at the archaeological site of Arcuș – Platoul Târgului
(Vásártető) – eastern area (Covasna County)***

Dan-Lucian BUZEA¹

Marius-Mihai CIUTĂ²

Dan ȘTEFAN³

Cuvinte cheie: Bedeháza, Depresiunea Sfântu Gheorghe, idol antropomorf, influențe Vinča, neolitic timpuriu – Starčevo-Criș IIIB

Key words: *anthropomorphic idol, Bedeháza, Early Neolithic – Starčevo-Criș IIIB, Sfântu Gheorghe Depression, Vinča influences*

ABSTRACT

The present study addresses the issues raised by the discovery of a female anthropomorphic idol during preventive archaeological investigations carried out in 2024 within the administrative area of the municipality of Sfântu Gheorghe and Arcuș Commune (Covasna County). The findspot is located in the northern part of the municipality, in the immediate vicinity of the Bedeháza site, which was excavated on several occasions during the 20th century. This is a remarkable discovery, as at present only five such idols are known from the entire Brașov Depression (southeastern Transylvania). The artefact, made of fired clay with a mixed firing technique, has parallels with similar pieces discovered both in Moldavia (Trestiana, Lunca-Poiana Slătinei etc.) and in Transylvania. Particularly noteworthy is the representation of morphological features that clearly reveal strong influences from the Vinča culture. The figurine depicts a woman in the orant posture, invoking the divinity.

Problematica reprezentărilor figurative, plastice, cunoscute generic sub denumirea de “idoli antropomorfi” este una pe cât de diversificată – consecință a varietății deosebite a acestor reprezentări descoperite în majoritatea siturilor arheologice

preistorice – pe atât de discutabilă, urmarea a multitudinii de ipoteze avansate cu privire la funcționalitatea acestora, la modul de confecționare, la locul și rolul jucat de acestea în cadrul vieții cotidiene a comunităților epocii. Piesa aflată în atenția studiului de față, provine dintr-o cercetare preventivă realizată de echipa Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni (MNCR), efectuată la Arcuș – Platoul Târgului/Vásártető – zona estică (RAN 64924)

¹ Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe, buzealuci@yahoo.com

² Universitatea Lucian Blaga, Sibiu, mariusciuta@yahoo.com

³ Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe, danstefan00@gmail.com

aflat la circa 800 m limita nordică a sitului arheologic de la Arcuș-Sfântu Gheorghe – Așezarea hallstatiană *Hosszú* (cod RAN 63401.22) cu importante vestigii preistorice cunoscute din cercetări anterioare⁴.

Din punct de vedere geomorfologic zona în care au avut loc cercetările preventive de teren face parte din Depresiunea Sfântu Gheorghe – situată între Munții Baraolt la vest și Munții Bodoc la est – care face parte, la rândul ei, din Depresiunea Bârsei sau a Brașovului, aflată în sectorul de sud al Carpaților Orientali, respectiv în curbura internă a Carpaților de Curbură. Geomorfologia este variată, modelată fiind de râul Olt și afluenții săi, specifică tranziției de la depresiune (Depresiunea Brașov-Sfântu Gheorghe) la zona montană. Relieful general se înfățișează sub aspectul unor culmi larg boltite, care coboară treptat, spre sud, paralel cu cursul râului Olt și al principalelor artere de comunicație actuale (șoseaua E578 și calea ferată Miercurea Ciuc-Brașov), aflate în zona de luncă formată de râu, cu aspectul unei câmpii (platou) care evoluează scurt, spre est și vest, către zonele deluroase submontane. Este o zonă de trecere, dinspre Depresiunea Brașovului către Depresiunea Ciucului, dar și spre Depresiunea Târgu Secuiesc.

Din punct de vedere arheologic, zona în care au avut loc cercetările preventive de teren face parte din teritoriul cunoscut în literatura de specialitate sub denumirea generică „sud-estul Transilvaniei”.

Conform ultimului Repertoriu arheologic al Județului Covasna (Figura 1/1, 1a), în județul Covasna sunt cunoscute 39 de puncte cu descoperiri *Starčevo-Criș*, după cum urmează: 12 așezări, 22 puncte cu urme de locuire, 2 necropole, 1 mormânt izolat și 2 descoperiri izolate (Bordi 2024, 519, 572/harta).

În perioada 2024-2025, numărul descoperirilor aparținând culturii *Starčevo-Criș*

⁴ Puskás et alii 2024.

din județul Covasna a crescut prin cercetarea a încă două așezări și a două puncte cu urme arheologice (Figura 1/2):

- Punctul 41, situl *Sfântu Gheorghe – Arcuș – Hosszú* din zona străzii *Gaál Sándor* (așezare);
- Punctul 42 – în conformitate cu proiectul de investiție – a fost denumit de echipa MNCR *Situl 1 – RED*, dar din punct de vedere administrativ se află localizat la *Arcuș – Platoul Târgului-Vásártető* – zona estică (așezare). Situl a fost descoperit în anul 2024 de dr. Paula Nicoleta Mazăre în timpul activității de supraveghere arheologică. În anul 2025 situl a fost cercetat inițial în cadrul unui proiect de diagnostic arheologic intruziv, urmat de o cercetare arheologică preventivă. În cadrul acestui proiect, situl a fost denumit *Arcuș – MVM5*;
- Punctul 43, situl *Arcuș-MVP*, se află localizat la cca. 450-500 m nord, nord-vest de situl de mai sus⁵;
- Punctul 44, satul Bită, comuna Reci, jud. Covasna (materiale ceramice descoperite în timpul unor periegheze în anul 2015 de József Puskás). Materialul arheologic se află în administrarea MNCR.

Proiectul de modernizare și extindere a rețelei electrice pentru care s-a executat cercetarea arheologică preventivă⁷

⁵ Echipa de cercetare a Muzeului Județean Mureș prin dr. Sándor Berecki, arheolog expert, responsabil științific, și a Muzeului Național Secuiesc prin dr. Sándor-József Sztáncsu, arheolog expert, pe baza autorizației cu nr. 192 / 05. V. 2025, emisă de către Ministerul Culturii, în colaborare cu personalul firmei S.C. Transarchaeo S.R.L.

⁶ Cercetare realizată cu ocazia proiectului menționat în nota anterioară de echipele Muzeul Județean Mureș din Târgu Mureș și Muzeul Național Secuiesc din Sfântu Gheorghe. Având în vedere faptul că cele 2 zone sunt localizate la o anumită distanță una față de cealaltă, considerăm că avem în cazul de față două situri distincte, separate de valea unui pârâu.

⁷ Activitatea de teren a fost realizată de către arheologi de la Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni (MNCR), în conformitate cu Autorizația pentru cer-

s-a desfășurat pe un traseu Nord-Sud, în lungul DN12 (E578), care străbate lunca și terasa vestică a râului Olt, paralel cu albia acestuia, la ieșirea din oraș spre Miercurea Ciuc. Zona de luncă și de terasă din dreapta Oltului prezintă o slabă și uniformă înclinare dinspre terasă spre albia râului. Are aspectul unei câmpii plane și o diferență de nivel față de Olt de 1-3 m. Relieful favorizează acumularea și stagnarea apelor de precipitație, care îmbibă straturile superioare. Din punct de vedere geologic, zona este constituită din depozite sedimentare aluvionare de vârstă cuaternară cu sedimente grosiere de pietriș și nisip, precum și argiloase prăfoase dispuse într-o stratificație orizontală, încrucișată sau lenticulară. Pentru protejarea zonei luncii Oltului, în anii '70 ai secolului trecut s-a realizat un dig protector. Situarea în imediata apropiere a orașului a dus la utilizarea terenului ca sursă de materie primă pentru confecționarea de cărămizi, gropile fiind umplute ulterior cu material eterogen, apă și vegetație specifică de baltă. Regimul hidrogeologic al zonei este determinat de apropierea râului Olt și de oscilațiile nivelului apei după perioadele ploioase-sece-toase, ce variază de la 0,00 m la 4,00 m.

Inițial situl arheologic descoperit a fost denumit „Situl 1 – RED” („Segmentul 1”), care se află între punctele topografice 1 și 113, pe teritoriul UAT al comunei Arcuș, la capătul de nord al proiectului de investiție. Lucrările pe acest segment au fost executate, în prima etapă, sub supraveghere arheologică, conform autorizației 718/30.10.2023⁸. Lățimea mică a șanțului

executat nu a permis formularea unui punct de vedere corespunzător referitor la natura vestigiilor evidențiate (existența unor complexe, intensitatea ocupării sitului etc.). Ca atare, ulterior, cu prilejul cercetării arheologice preventive din campania anului 2024, au fost deschise unități de cercetare distincte în porțiunea dintre punctele topografice 66 și 71⁹.

Înainte de a porni dezbaterile despre încadrarea cultural-cronologică a piesei aflate în discuție, respectiv a semnificațiilor sale, să precizăm faptul că „Situl 1-Red”, este, în fapt un nou sit aparținând culturii Starčevo-Criș localizat la zona de nord a sitului *Hosszú*¹⁰, se află la o distanță de cca. 800 m spre nord-vest de locația binecunoscutului sit arheologic de la Sfântu-Gheorghe-*Bedeháza* (Figura 2), semnalat în secolul trecut cu prilejul construirii liniei ferate Brașov-Miercurea Ciuc, cercetat de F. László (1912, 1914) și K. Horedt¹¹ (1949-1850). Este evident faptul că terasa înaltă de pe malul estic al Oltului, neinundabilă, de cot activ, a oferit în preistorie și antichitate condiții excelente de locuit, favorizând o densitate mai mare de locuire, în vreme ce spre vest, albia variabilă a râului a determinat ca posibilele locuiri să fie înregistrate

zonele în care au fost evidențiate urme de interes arheologic.

⁹ Raport 2024.

¹⁰ Depunerile Starčevo-Criș din situl *Hosszú* au fost descoperite pe strada Gáal Sándor, aflată la cca. 1600 m spre sud.

¹¹ Autorul oferă referințe și detalii clare cu privire la poziția sitului și istoricul cercetării acestuia: „Stațiunea se află lângă podul peste Olt al liniei ferate care trece de la Sf. Gheorghe spre Miercurea Ciucului. Depărtarea ei de la gara Sf. Gheorghe este de circa 2,5 km, iar de la orașul Sf. Gheorghe de aproximativ 4 km. Primul care a sesizat aici bogatele urme indicând existența unei așezări mai mari a fost merituosul director al Muzeului de la Sf. Gheorghe, Fr. László”. După cum rezultă din notițele lui Fr. Laszlo, așezarea continuă de-a lungul liniei ferate pe o distanță considerabilă și spre sud de terenul cercetat în 1949-1950. Se pare că spre est așezarea se întinde mai puțin și nu trece mult dincolo de drumul Ghidfalău-Sf.Gheorghe. Fiind o așezare deschisă, nefortificată, era firesc ca locuințele să se extindă de-a lungul marginii terasei în apropierea râului”. Horedt 1956, 3-4 cu bibliografia aferentă

cetare arheologică preventivă nr. 500/28.11.2023 emisă de Direcția Patrimoniu Cultural din cadrul Ministerului Culturii. Între MNCR și constructor, respectiv firma SC Invest Servicii Comerciale SRL, a fost încheiat un Contract de prestări servicii arheologice cu respectarea prevederilor legale (OUG 43/2000), pentru realizarea lucrării „Extindere RED pentru Amenajări sportive și parcaj zona nord DN 1 Sfântu Gheorghe, jud. Covasna”.

⁸ În timpul supravegherii au fost evidențiate zone cu pigmenți și cu materiale arheologice cu densitate mică. În aceste condiții, construcția a fost oprită în

doar pe zonele mai ridicate, cum este cea pe care a fost surprinsă în cadrul „Sitului 1 = Hosszú” și a „Sitului 1 – RED” (Figura 3/1, 2).

Iată ce consemnează *raportul tehnic arheologic*, privind cercetarea acestui sit: între punctele topo 66 și 71, în zona km 14+95.000 de pe DN12 până la drumul de utilitate agricolă din apropierea bornei kilometrice (km 14) de pe DN12, pe partea stângă dinspre Sfântu Gheorghe, a fost identificat, pe ambele profiluri ale șanțului, un strat de cultură neolitic, deranjat în parte de lucrările agricole și cele de amenajare a DN12, numit în continuare situl 1 (Figura 4/1,2).

Din acest strat, pe o lungime de aproximativ 5,5 m, coboară, până la adâncimea de – 1,00 m, un complex din perioada neoliticului (Cx01/T1). Stratul superior de cca. 40 cm a fost săpat mecanizat, după care lucrările au fost continuate manual. Complexul a fost identificat la cca. – 40 cm adâncime de la nivelul actual al solului (Figura 5/1). Groapa cu umplutură negricioasă s-a conturat în pre-sterilul galben-marونی, argilos. În timpul răzuirii complexul avea forma triunghiulară, sugerând o locuință dreptunghiulară. La dezvelire, limitele gropii s-au modificat semnificativ. Adâncirea în complex s-a realizat pe straturi de cca. 10 cm. Materialul arheologic a fost recuperat din diferite nivele, având o distribuție relativ uniformă. Inventarul complexului constă în cca. 300 fragmente de vase, fragmente de cărbune de lemn și fragmente de lut ars, precum și resturile unor lipituri cu amprente de nuiel. La o adâncime de cca. 100 cm, în solul galben, s-au conturat mai multe gropi (Figura 5/2). Acestea aveau umplutura asemănătoare cu nivelurile superioare (pământ negru cu pigmenți de lut ars și cărbune de lemn), însă fără fragmente ceramice (Figura 6)¹².

Să mai precizăm faptul că din analiza comparativă a materialelor arheologice descoperite, printre care artefacte speci-

ale dintre care s-au remarcat un fragment de topor din piatră șlefuită (L = 5,24 cm; LA = 4,23 cm; GR = 1,16 cm, Figura 7/3), o lamă din silex (L = 2,1 cm; LA = 1,2 cm; GR = 0,4 cm, Figura 7/1), una din obsidian (L = 2,1 cm; LA = 0,8 cm; GR = 0,2 cm, Figura 7/2), câteva fragmente de rășniță și pisătoare, precum și fragmente ceramice sugestive (Figura 7/4,5,6) aparținând neoliticului timpuriu provenite din cercetarea preventivă a „Sitului 1-RED”¹³, cu cele descoperite în sectorul de sit *Sfântu Gheorghe – Arcuș – Hosszú*¹⁴ și cu cele din secolul XX la *Sfântu Gheorghe-Bedeháza*¹⁵, reiese cât se poate de clar faptul că avem de a face cu locuiri contemporane între ele, aparținând sfârșitului fazei a treia (IIIB) și începutului fazei a patra (IVA) din evoluția complexului cultural Starčevo-Criș, fiind vorba, cel mai probabil, despre membrii aceleiași comunități. Putem emite ipoteza de lucru că avem de a face, ca atare, cu posibila habitare a ambelor maluri ale râului de către aceeași comunitate, care exploata resursele naturale oferite de această nișă geografică.

Alături de acestea se afla și o figurină antropomorfă, feminină, realizată din ceramică. Forma generală relativă a artefactului este cilindrică, cu o lungime (înălțime) de 6.05 cm, cu un diametru ce variază între

¹³ *Fragmentele ceramice, lucrate manual, au fost modelate în proporție ridicată din pastă semifină și grosieră, degresată cu pleavă. Majoritatea fragmentelor prezintă o ardere oxidantă incompletă, dar există și fragmente arse reducător, de culoare neagră-cenușie. Suprafețele exterioare au fost tratate fie printr-o netezire sumară, fie prin barbotinare. Decorul propriu-zis constă în ornamente plastice aplicate de tip butoni cilindrici scunzi, butoni conici simpli sau dubli, proeminențe de tip apucători perforate orizontal, ciupituri dese sau rare, precum și șiruri de impresiuni circulare dispuse vertical. Au fost identificate următoarele forme de vase: cupă bitronconică cu umărul rotunjit, cupe cu picior cilindric sau ușor tronconic, străchini tronconice, vase tip oală cu gât cilindric sau ușor tronconic și corp globular sau bombat și vase de provizii de mari dimensiuni. Raport 2024, 14-16, fig. 7-8.*

¹⁴ Puskás et alii 2024, 55-94.

¹⁵ Horedt 1956, Lazarovici 1984; Lazarovici 1995; Lazarovici, Szekely 1995; Ciută 1997.

¹² Raport 2024, 14.

valorile de 1,45/1,56 cm, lățimea maximă, în zona brațelor de 2,59 cm, GRmax = 2,02 (zona feței), respectiv diametrul orificiului prevăzut pe bază = 0,35 cm. Greutatea este de 19 grame (Figura 8)¹⁶.

Din punct de vedere al aspectului cromatic, piesa prezintă o culoare generală cărămizie deschisă, excepție făcând partea superioară a porțiunii frontale și, parțial, a jumătății inferioare a aceleiași porțiuni, unde apare culoarea brun închisă. Credem că această pată este produsul unor diferențe de expunere la aer în timpul arderii, care au dus la acest rezultat. Ca atare, avem de a face cu o ardere mixtă, atât oxidantă (majoritar) cât și reducătoare (parțial). Din modul în care se prezintă această pată de culoare nu rezultă indicii că ar fi fost rezultatul unei intervenții intenționate (Figura 9/2).

Lutul din care a fost modelată figurina este relativ omogen, având însă în compoziție, alături de pleavă (vizibilă în spărtura de pe fața inferioară, din preajma orificiului), nisip cu bobul mare, unele dintre pietricelele de mici dimensiuni fiind foarte bine vizibile pe suprafața figurinei. Piesa nu prezintă slip și nici angobă, iar aspectul general al suprafeței, neregulat, cu asperități provocate de nisipul cu bob mediu și mare din compoziția pastei, trădează acordarea unei atenții reduse la confecționare dar și anumite degradări, cauzate de natura solului în care s-a păstrat „in situ”.

Capul personajului nu se diferențiază de corp ca grosime, lipsind modelarea gâtului. Pe partea superioară a figurinei, unde se închide, sub forma semisferică, calota craniană, pe partea stângă și ușor în spatele creștetului, se află o proeminență evidentă, neobișnuită, semisferică, de culoare mai închisă, bine delimitată de suprafața capului printr-o ușoară șanțuire, care prin

poziția și morfologia sa ne face să ne întrebăm dacă este rezultatul unei acțiuni voite, în încercarea de redare a unui detaliu al frizurii, sau este doar un „accident de modelare”, în cadrul căruia o piatră de mici dimensiuni din compoziția nisipului lutului a rămas în evidență, artizanul care a modelat piesa nefiind deranjat de acest detaliu. Pe partea laterală dreaptă a capului se află patru linii (două verticale lungi, una oblică lungă și alta oblică scurtă), iar pe spate apar alte trei incizii liniare verticale. Acestea le interpretăm ca manieră de redare a părului lung al personajului. Lipsa inciziilor de pe partea dreaptă pare să pledeze pentru acceptarea interpretării proeminenței ca un element de aranjare a părului, sub forma unui coc, strâns spre creștet. Ochii sunt redați prin intermediul a două incizii scurte, de câte un centimetru fiecare, oblice, dispuse în forma literei „V”. În locul de intersectare al celor două incizii, se află partea mediană a nasului, redat printr-o proeminență ovală, dispusă vertical, de circa 1,3 cm, cu dimensiuni ușor peste cele normale. Nasul este cel care, văzut din lateral, domină ca dimensiune întreaga suprafață frontală a capului privit frontal. Capul pare a avea, la fel ca întreg corpul personajului de altfel, o ușoară răsucire spre dreapta, care descentrează oarecum nefiresc întreaga reprezentare. În zona mediană a figurinei se află două proeminențe laterale, de formă sferică ușor alungită, reprezentând brațele personajului, dispuse în poziție orizontală (orantă?). Unul din brațe, dreptul, prezintă în zona din spate o incizie mai profundă, care pare să trădeze intenția realizării unei perforații, confirmată și de spărtura care apare pe extremitatea sa. La nivelul brațelor, pe partea frontală a personajului, la nivelul pieptului se află alte două proeminențe, de formă semisferică și dimensiuni ușor mai mici, reprezentând sâni.

Partea inferioară a reprezentării antropomorfe este cilindrică, simplă, fără indicarea

¹⁶ Raport 2024, 16. Piesa se află inventariată în colecția Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni, cu nr. 29095.

altor elemente decorative care să definească pe deplin sexul personajului, pe care îl vom accepta ca atare, date fiind elementele mai sus descrise, ca fiind unul feminin. Capătul inferior al figurinei se termină drept, cu suprafața inferioară de formă relativ rotundă, în mijlocul bazei fiind prevăzut un orificiu perfect rotund cu diametrul de cca. 3-4 mm. Orificiul are o profunzime de circa 2 mm. Pe bază apare și o mică spărtură, care oferă date despre compoziția pastei și ardere (Figura 9/2, detaliu).

În concluzie, avem de a face cu o reprezentare a unui personaj feminin, cel mai probabil în poziție de orantă, cu redarea elementelor de frizură și a sânilor, ca atribute specifice. Nu apar elemente de steatopigie și nici indicarea sexului. Suprafața generală a figurinei prezintă și mici orificii, însă datorită stării de conservare este dificil să ne pronunțăm dacă ele sunt realizate intenționat, cu un scop respectiv semnificație bine definită în funcționalitatea artefactului sau doar urme ale degradării sau, de ce nu, defecte tehnologice de confecționare (netezire).

Analiza materialelor ceramice asociate figurinei pledează, fără dubii, la apartenența acesteia la locuirile neolitice timpurii din sud-estul Transilvaniei, mai precis la fazele dezvoltate (IIIB-IVA) a complexului cultural Starčevo-Criș, așa cum a fost acesta definit în bibliografia de specialitate¹⁷. Aspectul particular al acestei culturi din Depresiunea Brașovului, trădează legături puternice cu cele contemporane din arealul situat la est de Carpații Orientali¹⁸, dar, mai recent, cu manifestările din Muntenia¹⁹ și chiar Transilvania de vest²⁰.

Așa cum recent menționam, cu prilejul publicării materialelor din cadrul situului Hosszú²¹, modul în care s-a conturat imaginea actuală a apariției și evoluției

neoliticului timpuriu din Depresiunea Brașovului a fost, în mod evident, determinat de evoluția cercetărilor²². Începând cu cele ale lui Kurt Horedt de la Sfântu Gheorghe-*Bedeháza* (1949-1950), continuând cu cele de la Leț-*Várhegy* ale lui Ion Nestor și ale Eugeniei Zaharia²³ (1955) și cu cele ale lui Székely Zoltan de la Leț-*Várhegy*, Turia, Cernatul de Sus, Turia de Jos, Zălan²⁴, ale lui A. D. Alexandrescu și I. Pop la Hărman (1965-1966), la care s-au adăugat o serie de semnalări și descoperiri fortuite realizate de-a lungul secolului XX²⁵.

Plastica antropomorfă nu este un element identificat frecvent în cuprinsul locuirilor aparținând complexului cultural Starčevo-Criș. Din contră, pe baza bibliografiei de specialitate putem afirma faptul că idolii de acest gen sunt rarități, ceea ce face ca descoperirea piesei aflate în atenția noastră, cu ocazia unei cercetări preventive, să fie cu atât mai remarcabilă. O serie de sinteze anterioare au atras atenția asupra sărăciei plasticii antropomorfe în neoliticul timpuriu, mai ales comparativ cu modelele culturale ulterioare cronologic²⁶ (Vinča, Boian, Precucuteni). Astfel, în cadrul cercetărilor sistematice din așezarea învecinată de la Sfântu Gheorghe-*Bedeháza* nu a fost descoperit niciun idol antropomorf²⁷. De altfel, singurul sit din Depresiunea Brașovului care a oferit plastică antropomorfă este cel de la Leț-*Várhegy*²⁸, cercetat în mod repetat în secolul XX.

Ca tipologie, idolul de la Arcuș aparține așa numitei categorii a *idolilor în formă de coloană*²⁹, sau tipul A5³⁰, fiind cel mai răspândit tip de idoli, din plastica etape-

¹⁷ Lazarovici 1984; Ciută 2005.

¹⁸ Cotiugă 2000

¹⁹ Frânculeasa et alii 2015; Mirea 2005.

²⁰ Ciută 1997; Ciută, Tudorie 2024.

²¹ Puskás et alii 2024.

²² Ciută 1997.

²³ Zaharia 1962, 10-12; 1964.

²⁴ Ciută 1997, 10-15.

²⁵ Ciută 1997, 10-15.

²⁶ Lazarovici 1984, 77.

²⁷ Horedt 1956, 13-14.

²⁸ Ciută 1997

²⁹ Lazarovici 1984, 77; Lazarovici 2011, 12.

³⁰ Bărbat 2013, 283-284, Fig. 41.

lor finale ale neoliticului timpuriu³¹. De remarcat că acest tip nu prezintă nici un element de stratopigie (!), așa cum apar marea majoritate a celor din fazele dezvoltate și târzii ale complexului cultural Starčevo-Criș, dintre aceștia cel mai reprezentativ exemplar, păstrat întreg, fiind „Venus de Zăuan”³², prezentând o steatopigie accentuată, cu analogii în special în Banat și în mediul Körös. Idolul de la Arcuș nu prezintă însă nici detalii de reprezentare implicită a sexului.

Cele mai apropiate analogii cu piesa prezentată în lucrarea de față le regăsim, cum era de așteptat, la Leț-Várhegy³³ (Figura 9/1 a și b)³⁴. În situl aflat la circa 17 km distanță, spre est, în lunca Râului Negru, sunt de remarcat cei patru idoli, cu elemente de morfologie asemănătoare. De remarcat modul de redare al corpului, prin intermediul formeii cilindrice, ideea reprezentării ochilor prin intermediul inciziilor scurte, a redării frizurii, a membrilor (superioare și inferioare), a sânilor etc. Un alt element de similitudine este reprezentat de prezența perforației de pe suprafața inferioară a figurinelor, care apare în cazul a trei din cele 4 descoperite la Leț-Várhegy³⁵.

Analogii găsim și în Moldova, în nivelurile I și II de la Trestiana³⁶, la Lunca-Poiana Slatinei, precum și în alte situri Starčevo-Criș³⁷.

Elementele de frizură (coafură), redade prin intermediul inciziilor paralele verticale, sugerează un păr lung, îngrijit, pro-

babil completat în zona creștetului cu un coc. Ar fi, probabil, printre cele mai vechi reprezentări ale unui astfel de element de coafură din neoliticul nord-dunărean. Elemente de coafură regăsim și la un idol descoperit la Leț-Várhegy, dar la acesta redarea părului este realizată pe planul orizontal al creștetului, care prezintă o cărare centrală, din care pornesc, lateral, câte 10-12 incizii fine paralele, care se prelungesc și pe partea inferioară a teșiturii capului, după ce „trec” prin mai multe perforații verticale de pe marginea teșiturii, sugerând o frizură destul de complexă (!)³⁸. Redarea frecventă a părului pe aceste reprezentări plastice figurative din epoca neolitică, face ca procedeul în sine să fi avut anumite reflexe estetice din viața cotidiană, la care să se fi raportat meșteșugarul care le-a creat. Redarea părului sub forma inciziilor drepte sau/și vâlvurite, apare și în plastica antropomorfă din Banat³⁹ și din Transilvania.

Redarea ochilor în maniera specifică orizontului vinčian timpuriu, este destul de rară în mediul neolitic timpuriu din Transilvania de Sud-Est și din Moldova, dar mai frecventă în arealul Transilvaniei de nord-vest⁴⁰ și sud-vest, trădând contacte mai apropiate și intense cu mediul cultural vinčian.

Poziția brațelor personajului, larg deschise, face trimitere la o anumită atitudine cu încărcătură de ordin spiritual. Este cea a invocării divinității, a rugăciunii, a comunicării de tip inițiat, procedură utilizată în mod obișnuit în reprezentările figurative preistorice, dar care vin către contemporaneitate. Este cea mai frecventă manieră de redare a mâinilor acestor statuete, de unde și implicațiile interpretărilor uzuale, care fac trimitere la simbolistica gesturilor umane în comunicarea cu divinitatea.

³¹ Lazarovici 1984, 77.

³² Lako 1977, 42, 2/1-4; Lazarovici 1980, 22, 4/2; Lazarovici 1984, 78.

³³ Ciută 1997, 21, Pl. VII-3, 5.

³⁴ Figura 9/1a este prelucrare după RepArh 1998, p. 194, fig. 1; Figura 9/1b – Mulțumim colegului dr. Sándor-József Sztáncsuj din cadrul Muzeului Național Secuiesc din Sfântu Gheorghe, jud. Covasna, pentru fotografia acestei piese care se află în colecția muzeului cu nr. inventar 12593.

³⁵ Ciută 1997, 21, Pl. VII/1-3.

³⁶ Popușoi 2005, 315, Fig. 117/6-8, 316, Fig. 118/4-5, 317, Fig. 119/2.

³⁷ Ursulescu 1984; Ursulescu, Dergacev 1991.

³⁸ Ciută 1997, 21, Pl. VII/1.

³⁹ Lazarovici 2011, 12, Fig. 1/1-2.

⁴⁰ Bader 1968.

Orificiul sau perforația circulară situată pe partea inferioară a figurinei, fără implicații estetice, face trimitere la o posibilă utilizare a ei în situația poziționării ei pe un anumit suport (băț din lemn, stativ din alt material), sau pe suporturi speciale, de tip altăraș sau masă-altar. Spunem acest lucru deoarece și doi idoli de la Leț-Várhegy prezintă în aceeași suprafață inferioară o astfel de perforație de formă dreptunghiulară⁴¹. Tot la Leț-Várhegy, apare o altă reprezentare figurativă, din care s-a păstrat doar partea inferioară, la care aceeași perforație este mult mai mare, atât în deschidere cât și în profunzime, piesa căpătând oarecum aspectul unei țevi⁴². Astfel de artefacte sugerează utilizarea lor ca posibile sceptre.

Conform specialiștilor care au studiat problematica plasticii antropomorfe, abia în fazele dezvoltate ale culturii Starčevo-Criș plastica devine mai unitară, mai mult, în fazele târzii aceasta este influențată de cultura Vinča⁴³. Într-adevăr, privind mai cu atenție cei 4 idoli publicați în 1997⁴⁴, realizăm faptul că influențele vinčiene în plastica de la Leț-Várhegy este, de fapt, una foarte puternică, atât în ceea ce privește modul de redare al elementelor anatomice (morfologia) dar și în ceea ce privește modul de tratare a suprafețelor. Pornind de la cunoașterea nemijlocită a plasticii antropomorfe din așezările vinčiene timpurii de la Limba-Oarda de Jos⁴⁵, putem afirma că există multe elemente de analogie între modul de redare al personajelor feminine⁴⁶. În acest din urmă

sit, conform ultimelor date publicate⁴⁷, au fost sesizate și documentate sincronisme Starčevo-Criș (IIIb) – Vinča A, inclusiv în ceea ce privește manifestările plastice, figurinele antropomorfe vinčiene fiind puternic influențate de morfologia celor starčeviene⁴⁸, în vreme ce cultura materială a starčevienilor prezintă numeroase elemente preluate de la vinčieni, în special în ceea ce privește tehnologia de realizare a ceramicii⁴⁹.

În consecință, putem afirma că și din punctul de vedere al caracteristicilor reprezentărilor figurative, plastice, fenomenele culturale specifice fazelor târzii ale neoliticului timpuriu din Transilvania de sud-est prezintă numeroase elemente de tradiție vinčiană, realitate firească dacă ne gândim la faptul că atât fenomenul policromiei cât și cultura Vinča fac parte din mult mai amplul proces al *Chalcoliticului Balcano-Anatolian*⁵⁰, un „impuls” de sorginte sudică, ce se caracterizează, la rândul lui, pe de o parte printr-o ceramică neagră, puternic lustruită, prin specia „blacktopped” și ceramica cenușie de fază Vinča A₁, în zona de confluență a Dunării cu marile râuri Sava, Drava, Tisza și Morava, iar pe de altă parte prin formarea – fără a se specifica precis dacă în urma unui fenomen de migrație sau difuziune culturală – a unor grupe de sinteză cu ceramică pictată policromă sesizate la Cârcea-„Viaduct”, Leț-„Varhegy” (I-III) și Trestiana în Moldova⁵¹.

Recent, precizăm faptul că „în lumina cercetărilor mai recente, prin documentarea unor noi grupuri de sinteză cu cerami-

⁴¹ Ciută 1997, 21, Pl. VII/1-2.

⁴² Ciută 1997, 21, Pl. VII/3.

⁴³ Lazarovici 1969, 25; Lazarovici 1971b, 410-412; Lazarovici 1973, 36, fig. 2, 4; 1979a, 35, Lazarovici 1984, 77-78; Lazarovici 2011, 12; Ursulescu, Der-gacev 1991.

⁴⁴ Ciută 1997, 21.

⁴⁵ Un sit care a oferit o extrem de bogată categorie a plasticii antropomorfe, la momentul actual vorbind despre peste 300 de astfel de reprezentări descoperite în cadrul locuirilor vinčiene timpurii (Vinča A și Vinča B).

⁴⁶ Ciută, Florescu 2010; Ciută, Florescu 2010a.

⁴⁷ Ciută, Tudorie 2021; Ciută, Tudorie 2024.

⁴⁸ Ciută, Ciută 2024. Acest aspect era evidențiat și de Gh. Lazarovici: idoli cilindrici, considerați uneori de origine vinčiană, aparțin acestei perioade, având masca și ochii ca cei vinčieni sau din Policromie, nu se știe cine pe cine a influențat Lazarovici 2011, 12.

⁴⁹ Ciută, Tudorie 2021; Ciută, Tudorie 2024.

⁵⁰ Lazarovici 1977, 38-39; Lazarovici 1984, 66; Ciută 2005; Puskás et alii 2004, 64-66.

⁵¹ Lazarovici 1979, 47 sqq; 1984, 66.

că policromă, în Muntenia la Măgura-Bu-duiasca⁵² și pe valea Mureșului Mijlociu, la Limba-Oarda de Jos⁵³, acest fenomen caracterizat prin tehnologia superioară a ceramicii pictate policrom pare să fie mai degrabă unul puternic migratoriu, dinamic, pe spații ample”. Rămâne de văzut unde au fost documentate sincronismele Starčevo-Criș (III) – Vinča (A), respectiv care sunt căile de pătrundere în Depresiunea Brașovului ale comunităților neolitice timpurii cu policromie, posibile fiind

Culoarul Rucăr-Bran, ca trecere dinspre Muntenia și Oltenia, sau Culoarul Șercaia-Vlădeni, cu varianta Cheilor Vârgheișului, în cazul unei penetrări dinspre vestul și sudul Transilvaniei. Oricum privim lucrurile, este un interval în care legăturile cu Moldova sunt extrem de puternice, majoritatea așezărilor dezvoltate pe cursurile de ape de pe versanții estici ai Carpaților Orientali dovedind comunicarea cu cele din Depresiunea Brașovului, de unde probabil au pornit și colonizările spre est și nord-est⁵⁴.

Bibliografie / Bibliography

Bader T. 1968. Despre figurinele antropomorfe în cadrul culturii Criș, *ActaMN*, V, 1968, 381-388.

Bărbat Al. 2013. Complexul cultural Starčevo-Criș în Bazinul Mijlociu al Mureșului, Teză de doctorat, Alba Iulia 2013, mss.

Ciută M-M. 1997. Contribuții la repertoriul arheologic al neoliticului timpuriu în Depresiunea Brașovului, *Apulum* 34, 1997, 5-35.

Ciută M-M. 2000. Contribuții la cunoașterea celui mai vechi orizont al neoliticului timpuriu din România. Cultura Precriș, *Apulum*, 37, 1, 2000, 5-101.

Ciută M-M. 2002. O locuință neolitică timpurie descoperită în situl de la Limba-Bordane, *Apulum* 39, 3-33.

Ciută M-M. 2005. Începuturile neoliticului timpuriu în Transilvania intracarpatică, Alba Iulia, 2005.

Ciută M-M., Florescu C. 2010. Preliminary considerations regarding Vinča anthropomorphic figurines discovered in archaeological site Limba-Oarda de Jos, Sectors: *Bordane*, *Șesu` Orzii* and *Vărraria* (Alba County), *Acta Terrae Septemcastrensis* IX, Sibiu, 2010, 85-112.

Ciută M-M., Florescu C. 2010a. Considerații preliminare asupra plasticii antropomorfe vinčiene descoperite în situl arheologic de la Limba

– Oarda de Jos (jud. Alba). I, *Apulum*, XLVII, 2010, 219-233.

Ciută M-M., Tudorie A. 2021. New technological and statistical data on the process of transition from the Early Neolithic to the Developed in the Mureș Valley, *Journal of Ancient History and Archaeology, Cluj-Napoca*, 2021, vol. 8, no. 4, 108-120.

Ciută M-M., Tudorie, A. 2024. New data on the cultural horizon of early neolithic polychrome pottery in Transylvania. The 432a Complex from the Limba-Oarda de Jos-Site (Alba County), *Journal of Ancient History and Archaeology*, 11-4, 2024.

Ciută M-M., Ciută B., 2024. Once again about the Venus of Limba and the Starčevo-Criș – Vinča Synchronisms in the Middle Mureș Valley, in *Acta Terrae Septemcastrensis*, XXIII, 2024, 7-18.

Cotiugă V. 2000. La civilisation Starčevo-Criș à l'Est des Carpates et ses rapports culturels et chronologiques avec l'es pace intracarpatique, *Studia Antiqua et Archaeologica*, VII, Iași, 2000, 131-156.

Frânculeasa A. Bianca Preda, Adrian Bălășescu, Andrei Soficar, Octav Negrea, Tiberiu Nica, 2015. Cultura Starčevo-Criș în nordul Munteniei. Cercetări recente la Seciu (jud. Prahova), *Materiale și Cercetări Arheologice* (serie nouă), XI, 2015, 101-125

⁵² Mirea 2005.

⁵³ Ciută, Tudorie 2024.

⁵⁴ Lazarovici 1984, 50-60; Cotiugă 2000, 131-156.

Horedt K. 1956. Așezarea de la Sf. Gheorghe-Bedehaza, *Materiale*, II, 7-39.

Lazarovici Gh. 1969. Cultura Starčevo-Criș în Banat, *ActaMN*, VI, 1969, 3-30.

Lazarovici Gh. 1971a. Faza a IV-a a culturii Starčevo-Criș în Banat, *ActaMN*, VIII, 1971, 409-413.

Lazarovici Gh. 1971b. Difuziunea unor civilizații neolitice în regiunea Dunării de Jos, *Pontica*, 4, 1971, 31-40.

Lazarovici Gh. 1977. Gornea-Preistorie. *Caete Banatica*, V, Reșița, 1977.

Lazarovici Gh. 1979. Neoliticul Banatului. *Bibliotheca Musei Napocensis*, IV, Cluj-Napoca, 1979.

Lazarovici Gh., 1980. Câteva probleme privind sfârșitul neoliticului timpuriu din nord-vestul României, *ActaMN*, XVII, 1980, 13-29.

Lazarovici Gh. 1984. Neoliticul timpuriu în România, *ActaMP*, VIII, 49-104.

Lazarovici Gh. 2011. Idolii culturii Starčevo-Criș din Banat, *Acta Terrae Fogarasiensis*, Făgăraș, X, 2011, 11-21.

Lazarovici Gh., Székely, Z. 1995. Sfârșitul neoliticului timpuriu în sud-estul Transilvaniei, *Cumidava*, XV-XIX, 5-11.

Mirea P. 2005. Considerații asupra locuirii Starčevo-Criș din sud-vestul Munteniei, *Cultură și civilizație la Dunărea de Jos*, XXII, 2000, 37-51.

Nestor I. 1957. Raport despre sondajele de la Leț-Vârhegy, *Materiale și Cercetări Arheologice*, III, 1957, 59-63.

Popușoi E. 2005. Trestiana, monografie arheologică, Bârlad, 2005.

Puskás et alii 2024. József Puskás, Dan-Lucian Buzea, Florentina Mărcuți, Marius-Mihai Ciută, Cercetările arheologice efectuate în anul 2024 în situl de la Sfântu Gheorghe-Hosszú, județul Covasna. Raport preliminar, în *Angustia*, 2024, 55-94.

Raport 2024. Raport tehnic de cercetare arheologică preventivă pentru proiectul: „Extindere RED pentru amenajări sportive și parcaj zona nord DN 1 Sfântu Gheorghe, jud. Covasna”, Segmentul 1 (parțial – între punctele topo 66 și 71), Segmentul 2 (parțial – între punctele topo 114 și 123), segmentul 3 (integral – între punctele topo 123 și 148) și segmentul 4 (parțial – între punctele topo 148 și 153), Beneficiar: SC INVEST SERVICII COMERCIALE SRL, Sfântu Gheorghe, 2024, Responsabil: Dan Ștefan (Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni), Colectiv: József Puskás (Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni). Mss.

RepCov 1998. Cavruc V. (ed.) Repertoriul Arheologic al Județului Covasna, *Seria Monografii Arheologice* I. Sfântu Gheorghe.

Székely, Z., 1951. Săpăturile din 1949 la Leț-Vârhegy (Treiscaune), *Materiale și Cercetări Arheologice*, I, (anexă), 1951, 3-19.

Ursulescu N. 1984. Evoluția Culturii Starčevo-Criș pe teritoriul Moldovei, Suceava, 1984.

Ursulescu N, Dergachev V. 1991. Influence de type Vinča dans le neolithique ancien de Moldavie, în *Banatica*, 1991, p. 157-172.

Zaharia E. 1962. Considérations sur la civilisation de Criș a la lumière des sondages de Leț, *Dacia, NS*, VI, 5-51.

Zaharia E. 1964. Considerații despre cultura Criș pe baza sondajelor de la Leț, *SCIV*, 15, 1, 19-44.

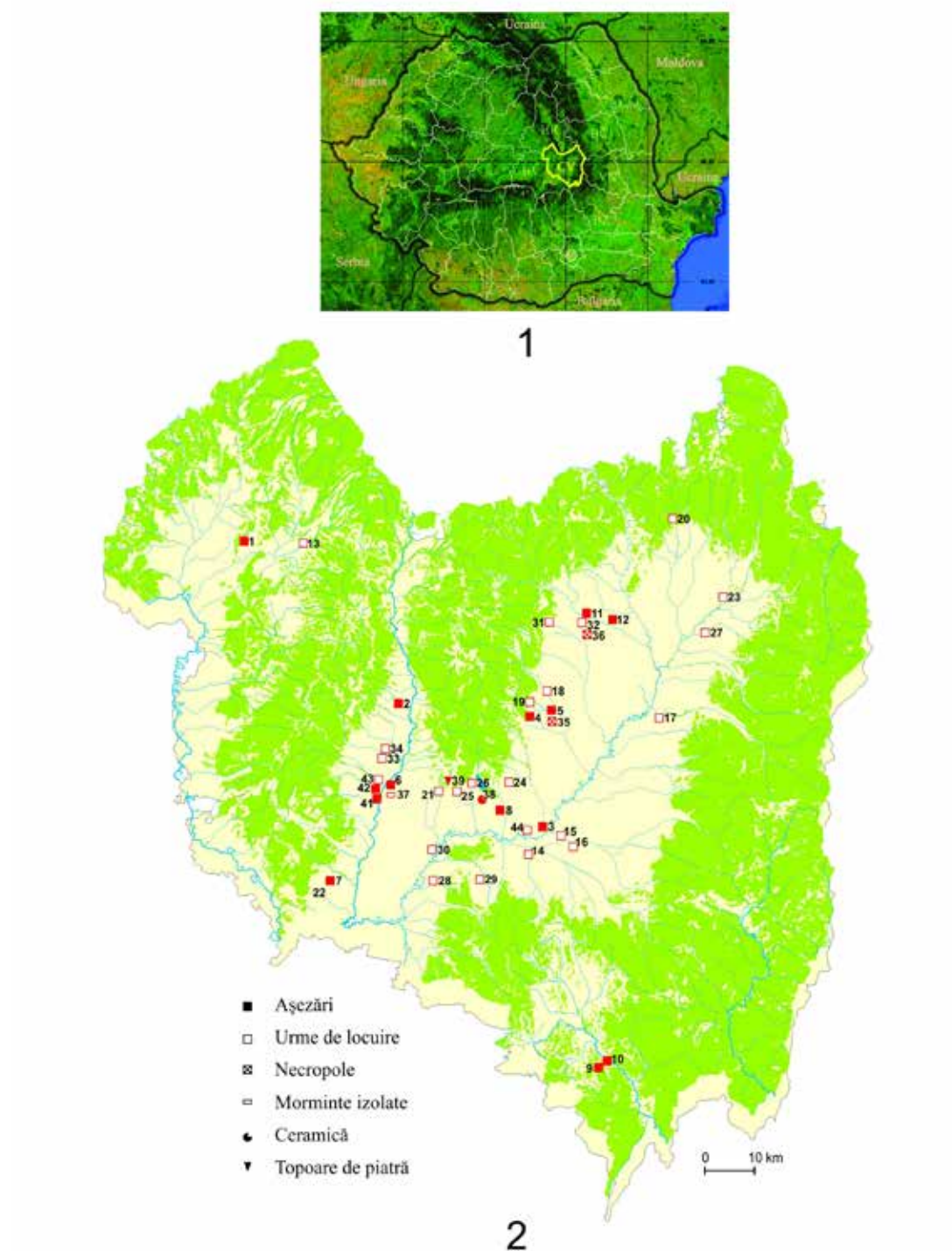

Fig. 1. 1 – Localizarea județului Covasna pe harta României;
2 – Repertoriul descoperirilor aparținând culturii Starčevo-Criș de pe teritoriul județului Covasna (prelucrare după Bordi 2024, 519, 572/harta).
Fig. 1. 1 – Location of Covasna County on the map of Romania;
2 – Inventory of discoveries belonging to the Starčevo-Criș culture from the territory of Covasna County (adapted after Bordi 2024, 519, 572/map).

Fig. 2. Localizarea noilor descoperiri aparținând culturii Starčevo-Criș din zona municipiului Sfântu Gheorghe (prelucrare hartă Google Maps): Punctul 1 – Sfântu Gheorghe „Bedeháza”, jud. Covasna (Cod RAN: 63401.05; cod LMI-CV-I-s-13032) administrativ se extinde și pe teritoriul comunei Ghidfalău, jud. Covasna; Punctul 2 – Situl Sfântu Gheorghe – Arcuș – Hosszú (Cod RAN: 63401.22); Punctul 3 – Situl de la Arcuș – Platoul Târgului/Vásártető – zona estică (RAN. 64924), inițial denumit Situl 1 – RED (proiect MNCR) și Arcuș – MVM (proiect MJM ȘI MNS)

Fig. 2. Location of the new discoveries belonging to the Starčevo-Criș culture in the area of the municipality of Sfântu Gheorghe (map processed from Google Maps): Point 1 – Sfântu Gheorghe “Bedeháza”, Covasna County (RAN Code: 63401.05; LMI Code: CV-I-s-13032), administratively extending also into the territory of Ghidfalău Commune, Covasna County; Point 2 – Settlement site at Sfântu Gheorghe – Arcuș – Hosszú (RAN Code: 63401.22); Point 3 – The site at Arcuș – Târgului Plateau/Vásártető – eastern area (RAN: 64924), initially named Site 1 – RED (MNCR project) and Arcuș – MVM (MJM and MNS project)

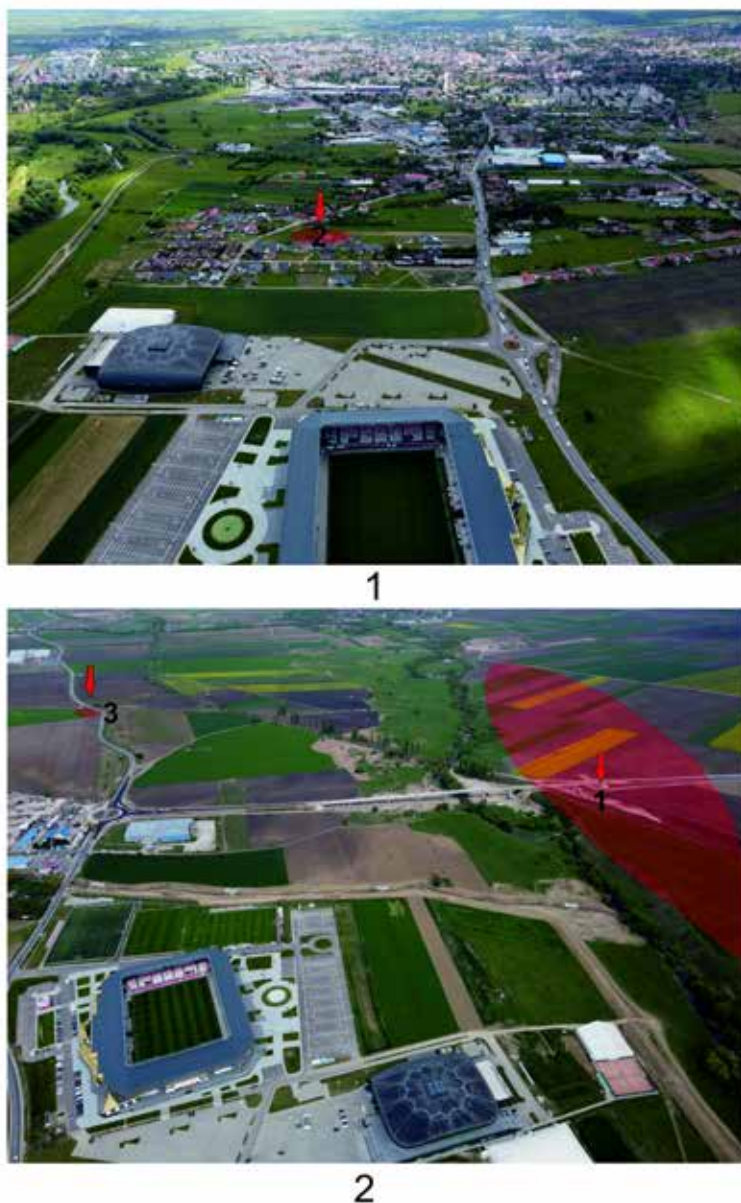

Fig. 3. Aerofotografii oblice de la altitudine medie cu localizarea siturilor Starčevo-Criș din zona municipiului Sfântu Gheorghe: 1 – Situl Sfântu Gheorghe – Arcuș – Hosszú, din zona străzii Gaál Sándor (Punctul 2 – vedere dinspre nord) ; 2 – Siturile Sfântu Gheorghe „Bedeháza” (Punctul 1) Situl de la Arcuș – Platoul Târgului/Vásártető – zona estică (Punctul 3), vedere generală dinspre sud

Fig. 3. Location of the new discoveries belonging to the Starčevo-Criș culture in the area of the municipality of Sfântu Gheorghe (map processed from Google Maps): Point 1 – Sfântu Gheorghe „Bedeháza”, Covasna County (RAN Code: 63401.05; LMI Code: CV-I-s-13032), administratively extending also into the territory of Ghidfalău Commune, Covasna County; Point 2 – Settlement site at Sfântu Gheorghe – Arcuș – Hosszú (RAN Code: 63401.22); Point 3 – The site at Arcuș – Târgului Plateau/Vásártető – eastern area (RAN: 64924), initially named Site 1 – RED (MNCR project) and Arcuș – MVM (MJM and MNS project)

1

2

Fig. 4. Situl Starčevo-Criș de la Arcuș – Platoul Târgului/Vásártető

1 – Aerofotografie oblică de la altitudine medie din timpul cercetării complexului Cx.01/2024 (vedere dinspre nord); 2 – Aerofotografie oblică de la altitudine joasă din timpul cercetării complexului Cx.01/2024 (vedere dinspre sud-est)

Fig. 4. The Starčevo-Criș site at Arcuș – Târgului Plateau/Vásártető

1 – Oblique aerial photograph from medium altitude taken during the investigation of complex Cx.01/2024 (view from the north); 2 – Oblique aerial photograph from low altitude taken during the investigation of complex Cx.01/2024 (view from the southeast)

1

2

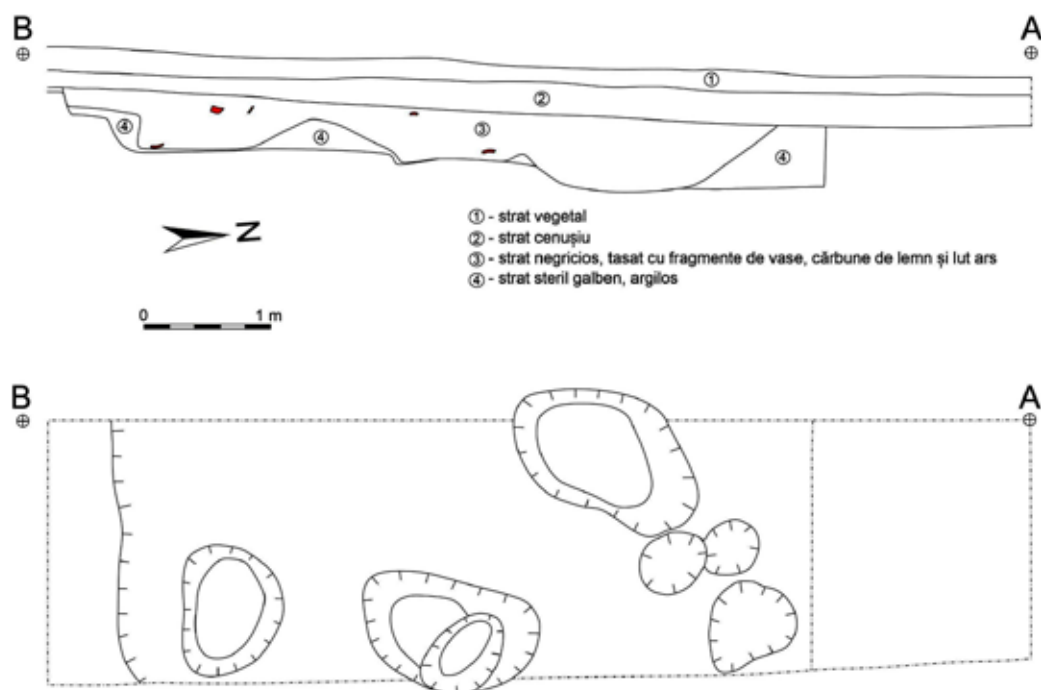
Fig. 5. Situl Starčevo-Criș de la Arcuș – Platoul Târgului/Vásártető, Cx.01/2024.

1 – Aerofotografie verticală de la altitudine medie din timpul cercetării complexului;

2 – Aerofotografie oblică de la altitudine joasă din timpul cercetării complexului
și profilului de vest al secțiunii (vedere dinspre est)

Fig. 5. The Starčevo-Criș site at Arcuș – Târgului Plateau/Vásártető, Cx.01/2024.

1 – Vertical aerial photograph from medium altitude taken during the investigation
of the complex; 2 – Oblique aerial photograph from low altitude taken during the investigation
of the complex and the western profile of the trench (view from the east)

1

Fig. 6. Situl Starčevo-Criș de la Arcuș – Platoul Târgului/Vásártető, Cx.01/2024.

1 – Profilul vestic al complexului; 2 – Plan. Legendă: roșu – fragmente ceramice;
1 – strat vegetal; 2 – strat cenușiu; 3 – strat negricios, tasat cu fragmente de vase,
cărbune de lemn și lut ars; 4 – strat steril galben, argilos

Fig. 6. The Starčevo-Criș site at Arcuș – Târgului Plateau/Vásártető, Cx.01/2024.

1 – Western profile of the complex; 2 – Plan. Legend: red – ceramic fragments;
1 – vegetal layer;
2 – gray layer; 3 – dark, compact layer with pottery fragments, charcoal, and burnt clay;
4 – sterile yellow, clayey layer

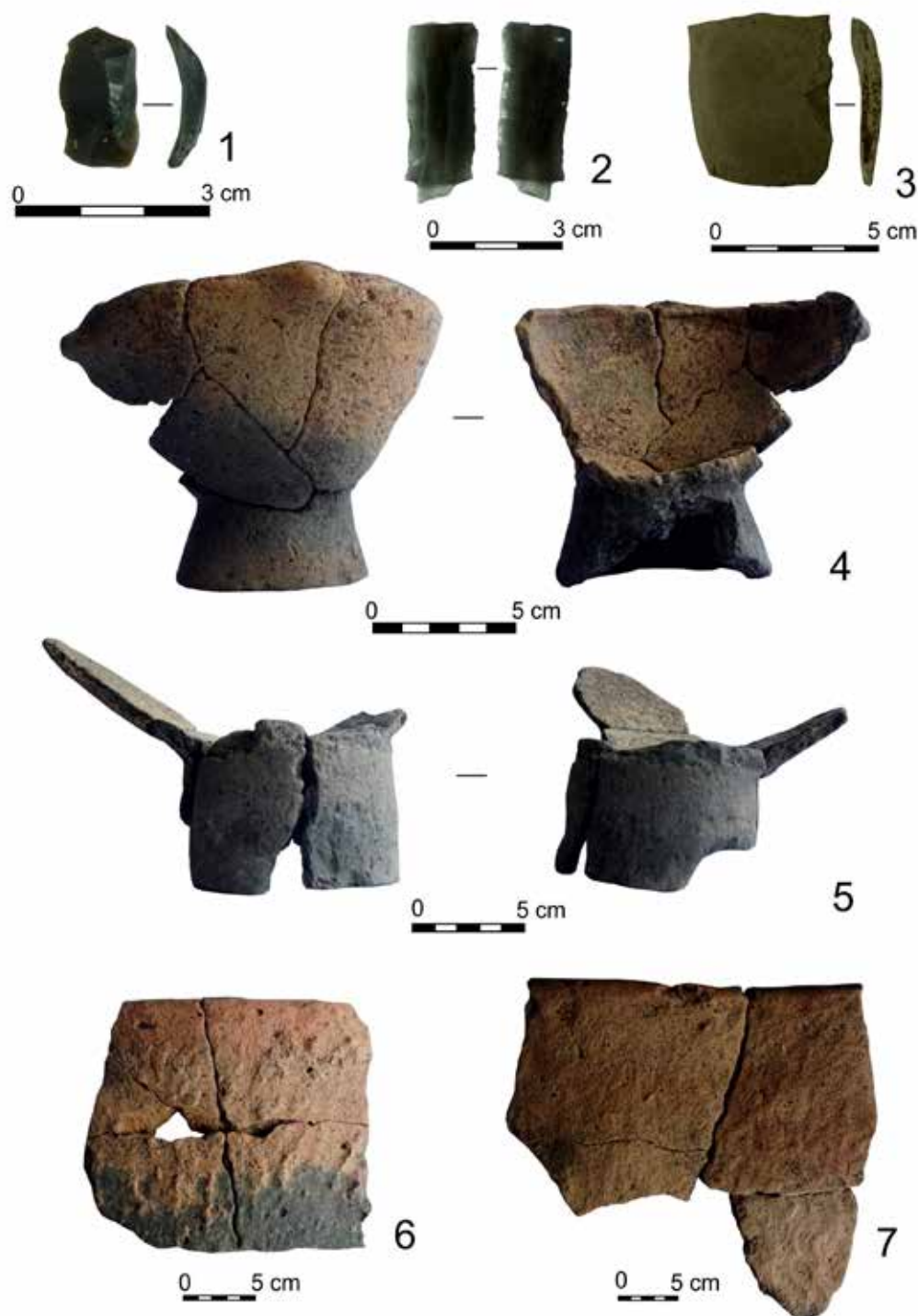

Fig. 7. Situl Starčevo-Criș de la Arcuș – Platoul Târgului/Vásártető, Cx.01/2024.

1 – Lamă silex; 2 – Lamă obsidian; 3 – topor piatră; 4-7 vase ceramice

Fig. 7. The Starčevo-Criș site at Arcuș – Târgului Plateau/Vásártető, Cx.01/2024.

1 – Flint blade; 2 – Obsidian blade; 3 – Stone axe; 4-7 – Ceramic vessels

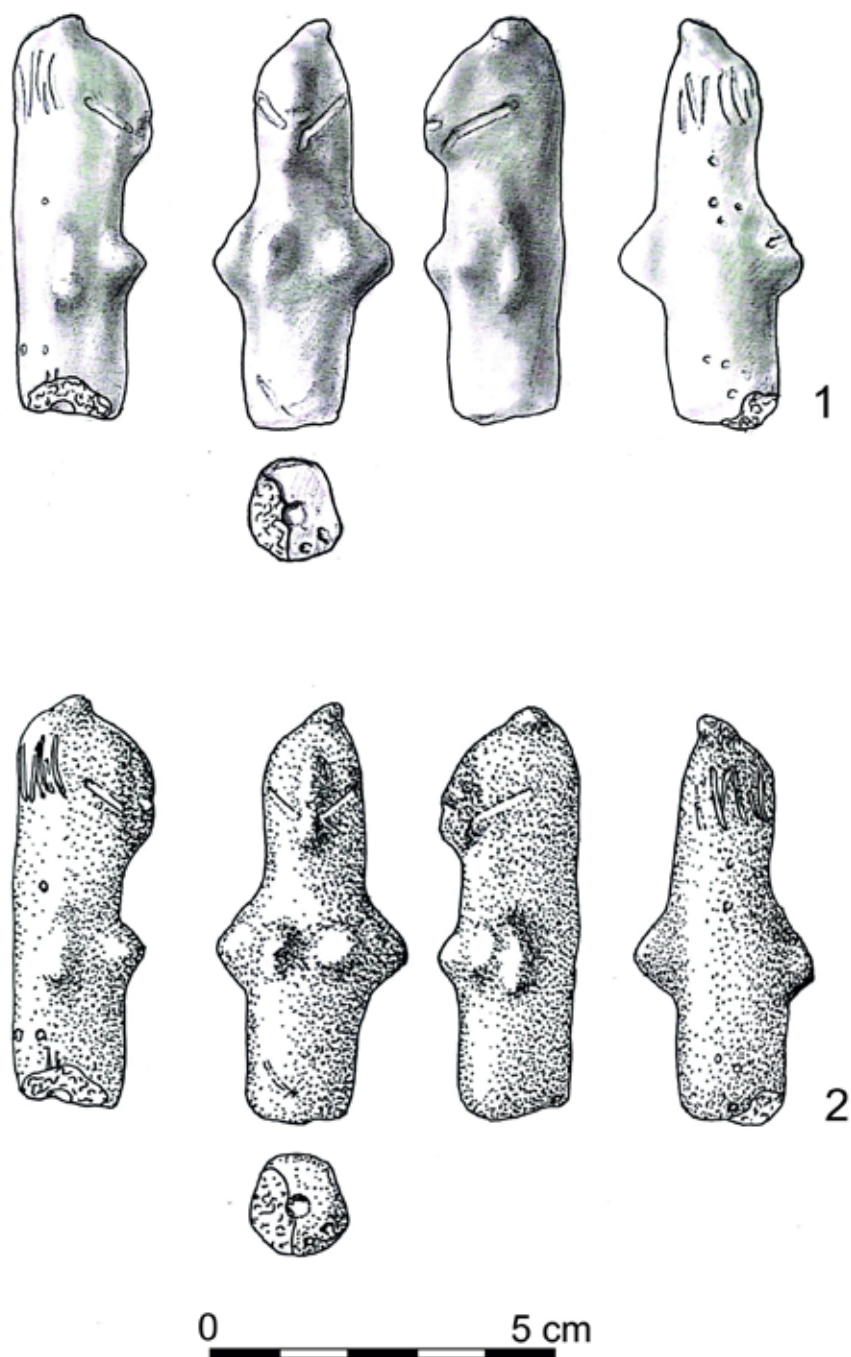

Fig. 8. Situl Starčevo-Criș de la Arcuș – Platoul Târgului/Vásártető, Cx.01/2024.

Idol antropomorf desen creion și tuș (desen realizat de Florentina Mărcuți)

Fig. 8. The Starčevo-Criș site at Arcuș – Târgului Plateau/Vásártető, Cx.01/2024.

Anthropomorphic idol, pencil and ink drawing (drawing by Florentina Mărcuți)

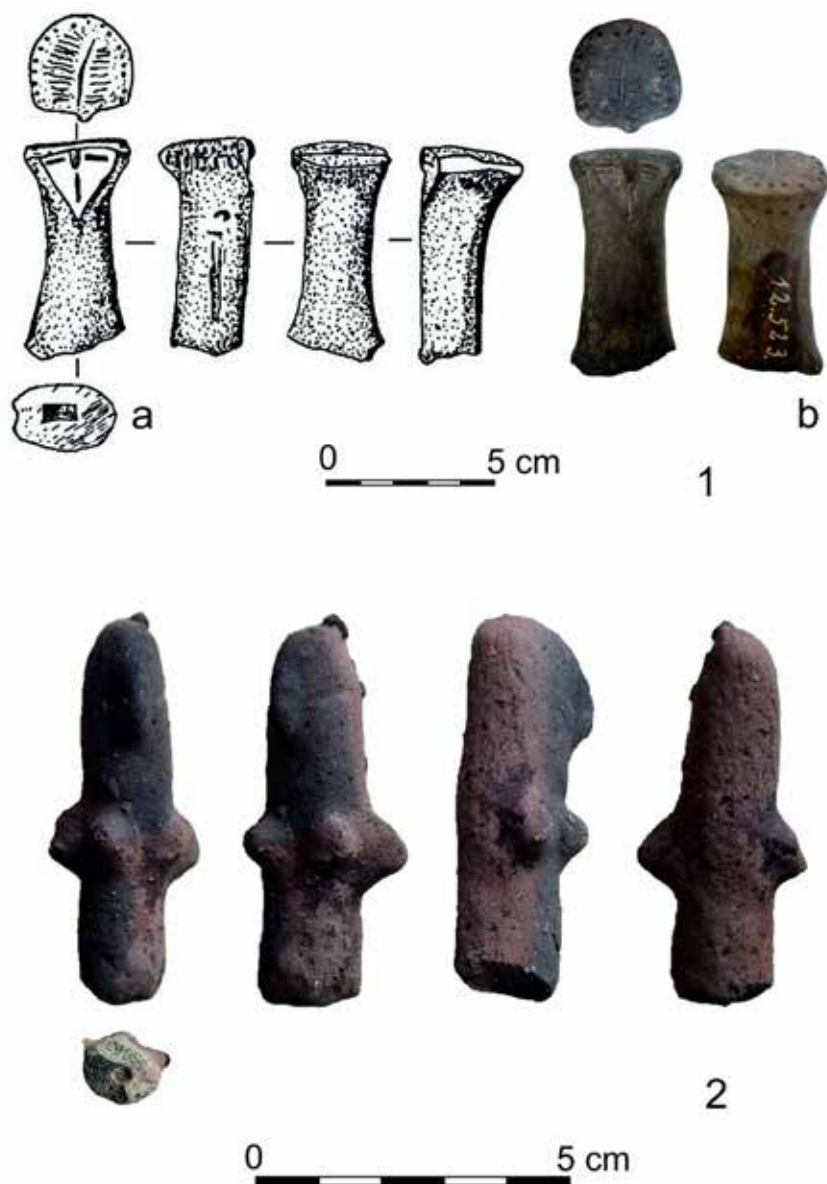

Fig. 9. Idoli Starčevo-Criș descoperiți pe teritoriul județului Covasna

1a – prelucrare după RepArh 1998, p. 194, fig 1; 1b – piesă din colecția Muzeului Național Secuiesc din Sfântu Gheorghe, jud. Covasna, nr. inventar 12593; 2 – Idol antropomorf din colecția MNCR cu nr. Inv: 29095 (foto dr. Marius-Mihai Ciută)

Fig. 9. Starčevo-Criș idols discovered in the territory of Covasna County

1a – Adapted from Repertoriul Arheologic 1998, p. 194, fig. 1; 1b – Piece from the collection of the Székely National Museum in Sfântu Gheorghe, Covasna County, inventory no. 12593;

2 – Anthropomorphic idol from the MNCR collection, inventory no. 29095
(photo by Dr. Marius-Mihai Ciută)

Fig. 10. Situl Starčevo-Criș de la Arcuș – Platoul Târgului/Vásártető, Cx.01/2024.

Idol antropomorf din colecția MNCR cu nr. Inv: 29095 (scanare 3D dr. Călin Șuteu).

1 – detalii statueta (scări diferite); 2 – idolul (detalii la scară)

Fig. 10. The Starčevo-Criș site at Arcuș – Târgului Plateau/Vásártető, Cx.01/2024.

Anthropomorphic idol from the MNCR collection, inventory no. 29095
(3D scan by Dr. Călin Șuteu)

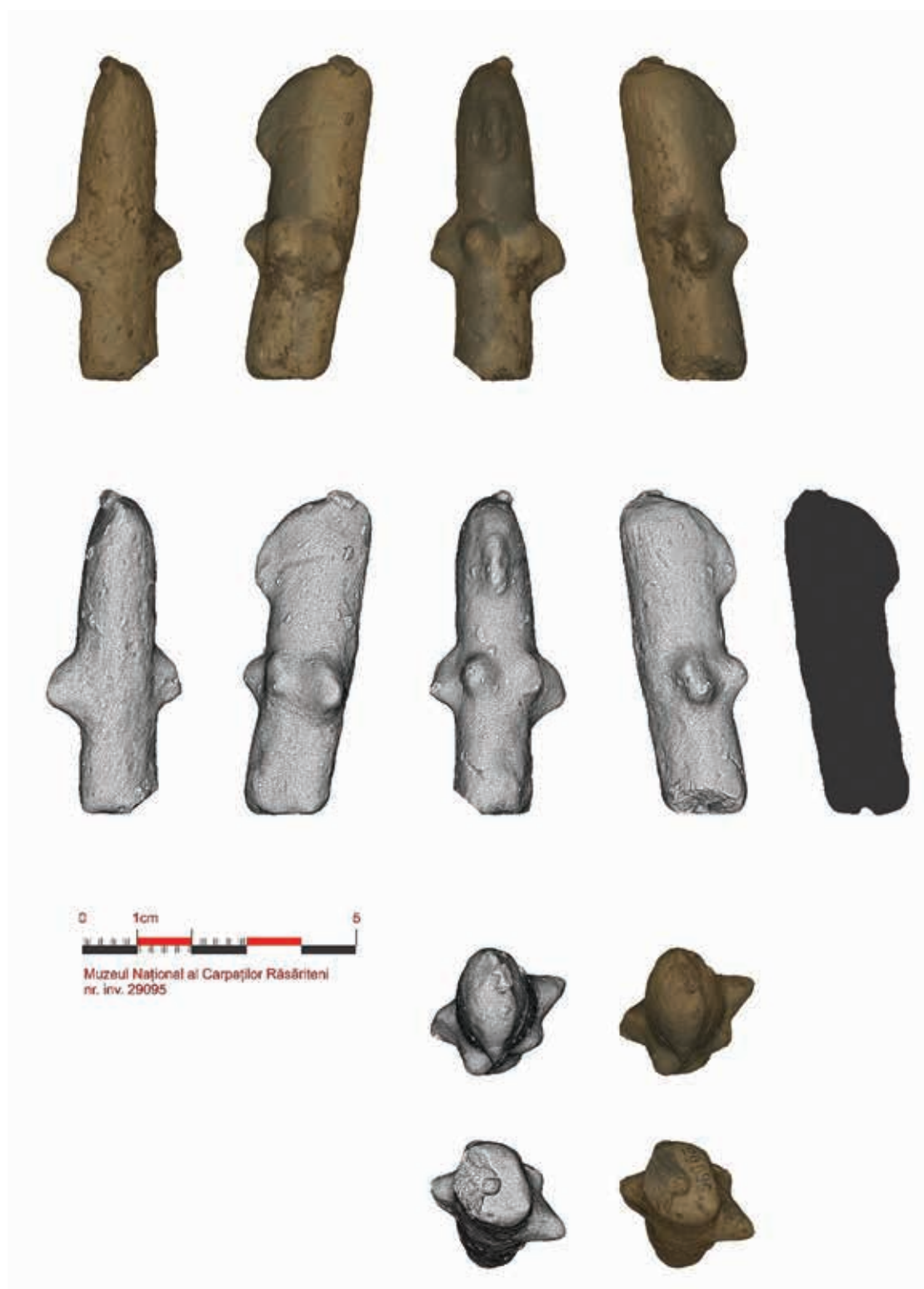

Fig. 11. Situl Starčevo-Criș de la Arcuș – Platoul Târgului/Vásártető, Cx.01/2024.

Idolul/statueta antropomorfă (Nr. Inv: 29095; scanare 3D dr. Călin Șuteu).

Fig. 11. The Starčevo-Criș site at Arcuș – Târgului Plateau/Vásártető, Cx.01/2024.

Anthropomorphic idol from the MNCR collection, inventory no. 29095 (3D scan by Dr. Călin Șuteu)

Fig. 12. Situl Starčevo-Criș de la Arcuș – Platoul Târgului/Vásártető, Cx.01/2024.

Idolul/statueta antropomorfă (scanare 3D de dr. Călin Șuteu
și detalii fotografice de Petru Palamar).

Fig. 12. The Starčevo-Criș site at Arcuș – Târgului Plateau/Vásártető, Cx.01/2024.

Anthropomorphic idol from the MNCR collection, inventory no. 29095 (3D scan by Dr. Călin
Șuteu and photo by Petru Palamar).